

УДК 336.5.614.2

DOI: 10.31891/2307-5740-2022-302-1-11

ОСИПОВА Л. В.

<https://orcid.org/0000-0002-0959-530>

e-mail: lara77200@ukr.net

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Україна

БІЛИК В. В.

<https://orcid.org/0000-0002-1809-0804>

e-mail: bilyk_v@ukr.net

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

СТРАТЕГІЧНО-КОНЦЕПЦІЙНІ ЗАСАДИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У статті наголошено на актуальності та критичній своєчасності формування й реалізації державної політики модернізації системи соціального забезпечення розвитку країни, що важливо в умовах євроінтеграційних прагнень з виходом на досягнення стратегічної мети поступу системи соціальної сфери України з високим рівнем її конвергентності до відповідного середовища країн Європейського Союзу. Здійснено проспект на зовнішні інституційні пріоритети та пріоритети реалізації внутрішнього потенціалу соціального зростання. Визначено висхідні передумови формування політики модернізації системи соціального забезпечення України, зокрема системні та характеристичні. Визначено елементи стратегування державної політики модернізації соціальної системи України в умовах глобалізації. Вказано на інституційні пріоритети національної програми модернізації системи соціального забезпечення України, а саме – формування цифрової інфраструктури та смартпросторовий розвиток, поступ галузей зеленої економіки, модернізація системи охорони здоров'я, покращення соціальної відповідальності в суспільстві, збалансування ринку праці й формування нових форм зайнятості та ін.

Ключові слова: соціальне забезпечення; модернізація соціальної сфери; інтеграційні процеси; глобалізація; економічний простір.

LARISA OSIPOVA

Vinnitsia Institute of Trade and Economics of Kiev National University of Trade and economics

VICTORIA BILYK

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy Cherkasy

STRATEGIC-CONCEPTUAL PRINCIPLES OF MODERNIZATION OF THE SYSTEM OF SOCIAL SECURITY OF UKRAINE'S DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

The purpose of the article is to substantiate the theoretical provisions and develop practical recommendations for the formation of strategic and conceptual foundations for the modernization of the social security system of Ukraine in the context of European integration.

It is shown that modern research and recommendations of domestic scientists are more partial than systemic, as they reveal and comprehend only certain aspects of the whole global complex of state social policy.

The article emphasizes the urgency and critical timeliness of the formation and implementation of state policy to modernize the social security system, which is critical in the context of European integration aspirations to achieve the strategic goal of the social sphere of Ukraine with a high level of convergence with the European Union. A prospectus on external institutional priorities and priorities for realizing the internal potential of social growth has been implemented. The ascending preconditions for the formation of the policy of modernization of the social security system of Ukraine, in particular, systemic and characteristic, are determined.

The applied significance of the research results is that the elements of strategizing the state policy of modernization of the social system of Ukraine in the conditions of globalization are determined. The institutional priorities of the national program of modernization of Ukraine's social security system have been identified, namely - formation of digital infrastructure and development of smart cities, development of green economy, security of consumption, establishment of resistant health care system, improvement of social responsibility of entrepreneurship and society. new forms of employment, achieving a clean and safe living space.

The scientific novelty of the research results is the identification of strategic priorities of the state policy of modernization of the social security system for the development of the national economy in the context of globalization and European integration.

Keywords: social welfare; modernization of the social sphere; integration processes; globalization; economic space.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Сьогодні Україна обрала стратегічним вектором свого розвитку й подальшої еволюції інтеграцію до Європейського Союзу. Мова йде не просто про вирішення завдання зі приєднання до цього великого економічного й політичного союзу, який об'єднує 27 незалежних держав-членів, розташованих в Європі, а формування в країні такого політичного, суспільного й соціально-економічного середовища, функціонування якого відповідає основоположним європейським принципам, серед яких – ефективна

економіка, екологічна стійкість і стабільність, високі рівень та якість життя населення. З огляду на вказане, можна констатувати, що повноцінне приєднання нашої держави до країн ЄС – лише стратегічна, хоча в ідеалі не надто строкова перспектива, тоді як реалізація завдань модернізації економічної, соціальної й інших сфер життєдіяльності суспільства – питання сьогодення, а може й вже вчорашнього дня. Вказане актуалізує вагомим теоретико-прикладним питанням обґрунтування стратегічно-концептуальних засад модернізації системи соціального забезпечення розвитку України у відповідності до передових практик країн ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретичною основою дослідження стала низка публікацій вчених-економістів, у яких аналізувалися концептуальні основи соціальної політики держави (І. Гнибіденко, А. Колот, В. Роговий [9, с.24-32]), теоретико-методичні й прикладні основи формування системи соціальної безпеки держави у проєкції забезпечення сталого розвитку (Б. Данилишин, В. Куценко [1, с.20-28], а також В. Куценко, В. Удовиченко [4, с.10-28]), параметри відтворення трудового потенціалу на різних рівнях управління: держави, регіону підприємства (Я. Качмарик, Р. Лупак [2, с.105-110], Ю. Кравчик, В. Поліщук [3, с.155]). Методико-прикладні основи та положення державної політики конвергенції соціального розвитку в Україні та у країнах Європейського Союзу стали предметом наукового дискурсу у дослідженнях таких науковців, як О. Мульська, О. Левицька, В. Куцик [7, с.81-90], А. Приятельчук, О. Іщенко [8, с.135-140], В. Бакірова [10, с.22-44], Т. Васильців, М. Куницька-Іляш [11, с.8-15] та ін. Більше того, напрацювання у цій сфері поширюються й на мікрорівень управління. Це публікації Р. Лупака та А. Дідич [5, с.248-252], Б. Мініна [6, с.15-19], ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Разом з тим, вищенаведені дослідження та рекомендації вітчизняних науковців мають більше частковий ніж системний характер, так як розкривають та осмислюють лише окремі аспекти цілого глобального комплексу державної соціальної політики.

Формулювання цілей статті

Метою статті є обґрунтування теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій щодо формування стратегічно-концепційних засад модернізації системи соціального забезпечення розвитку України в умовах євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу

Формування політики модернізації системи соціального забезпечення розвитку України в умовах євроінтеграції відбувається в умовах об'єктивно існуючих на нині характеристик середовища – вихідних умов, з-поміж яких можна виділити системні і характеристичні. До системних віднесемо: високий рівень забруднення навколишнього природного середовища, проблеми утилізації, зберігання й переробки відходів; проблеми ліквідації наслідків діяльності підприємств старопромислових районів та регіонів країни; накопичення промислових і побутових відходів; неможливість гарантування державою низки базисних соціальних стандартів; низький рівень соціальної стійкості, стабільності й згуртованості населення; скорочення трудових ресурсів потенціалу у підсумку кризи народжування, старіння населення, активізації зовнішніх міграційних процесів.

Своєю чергою, до характеристичних можна віднести: забруднення гідросфери скидами стічних вод промислових підприємств; проблеми переробки відходів гірничодобувної, енергетичної та ін. галузей; порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму водних об'єктів; підтоплення територій; проблеми шахтних і кар'єрних вод; вирубки лісів; низька ефективність функціонування та неповноцінність розвитку достатньої системи об'єктів і елементів соціальної інфраструктури, депопуляція низки регіонів та територій; високий рівень зовнішньої трудової міграції, яка у все більших масштабах переростає у стаціонарну міграцію, міграцію цілих родин та міграцію молоді – найбільш креативного і працездатного прошарку населення.

За ситуації, що склалася, з системними ризиками й загрозами вже не стільки соціальної, як на загал національної безпеки України, які не лише підривають основи державності, але стають непереборними перешкодами для інтеграції нашої держави до ЄС, адже таке соціальне середовище критично дивергує з європейським і є об'єктивно і закономірно не привабливим для включення України у європейську родину, необхідний системний підхід. Важливо утвердити сукупність стратегічно-концептуальних засад (постулатів, парадигми) модернізації вітчизняної системи соціального забезпечення подальшого розвитку країни, якими вбачаються:

- переорієнтація національної й регіональних стратегій розвитку з «відшкодування наслідків» на технологізацію та смарторієнтований просторовий розвиток;
- системний розвиток соціальної та іншої інфраструктури забезпечення соціальної та економічної рівноваги;

- формування передумов для конвергенції соціального середовища України та країн ЄС, адаптація вітчизняного інституційно-правового забезпечення в цій сфері;
- впровадження сучасних технологій просторового розвитку, управління поселеннями, конгломераціями;
- реалізація потенціалу ІКТ у розвитку цифровізації системи об'єктів соціальної інфраструктури;
- посилення дії чинника культурних традицій та екологічної грамотності населення;
- заміщення сировинних галузей економіки розвитком зелених видів економічної діяльності

Відтак, основоположним має стати те, що Україна взяла курс на всеосяжну євроінтеграцію, яка підтримується переважною більшістю населення. Відповідно, соціальне середовище країн ЄС має стати сучасним орієнтиром, до якого має прагнути Україна. Саме тому, інструментарій державного регулювання має орієнтуватися на формування середовища з аналогічними характеристиками. Однак, крім того, потрібно бачити сучасні тенденції подальшого розвитку соціального середовища в країнах ЄС і орієнтуватися на їх випередження.

На центральному рівні державного управління потрібно прийняти Стратегію комплексного соціального розвитку України, положення якої набудуть свого належного поширення й на регіональному рівні, а структурним блоками цього документа мають стати:

- становлення цифрової інфраструктури та смартпросторовий розвиток;
- поширення зеленої економіки;
- модернізація системи охорони здоров'я;
- популяризація практик соціальної відповідальності;
- розвиток регіональних ринків праці;
- екологізація територій та навколишнього природного середовища.

Ефективна реалізація державної соціальної політики за цими напрямками потребує формування якісних повноцінних заходів, які будуть визначені у межах операційного блоку за напрямками: інституційно-правове та інституційно-організаційне забезпечення; економічні й організаційні механізми та інструменти; фінансово-ресурсне та інтелектуально-кадрове забезпечення; суспільно-психологічні чинники й умови.

Окрім цього, ефективність модернізації системи соціального забезпечення розвитку України в умовах євроінтеграції може бути оцінена в підсумку реалізації такої функції, як контроль. Основою контролювання є досягнення генеральної мети державної соціальної політики, а саме – орієнтованої на конвергенцію стандартів якості та рівня життя населення в Україні та країнах ЄС у відповідності до обраного вектора суспільного розвитку у підсумку євроінтеграції країни.

Виділимо окремі з ключових заходів, які важливо реалізувати у межах політики системної модернізації соціального забезпечення розвитку України. Так, основними напрямками реалізації заходів з розвитку галузей зеленої економіки мають стати, по-перше, зелена енергетика. Йдеться про економічне стимулювання, організаційну та іншу підтримку проєктів з розвитку відновлювальних джерел енергії, передусім сонячної та вітрової; підтримку проєктів соціально відповідального бізнесу, які запроваджують заходи з енергоефективності, закупають електроенергію з відновлюваних джерел або виробляють її самостійно, відмовляються від використання викопного палива, електрифікують виробничі процеси й транспорт; здійснення інформаційних кампаній зі підвищення поінформованості населення, надання фінансових стимулів для переходу на енергозбереження й залучення енергії з відновлювальних джерел.

Іншим пріоритетом у цьому напрямі є зелене сільське господарство, а також міжгалузеві кластери (здебільшого в трикутнику: енергетика – сільське господарство – промисловість) на основі спільного створення, використання та зберігання енергії з альтернативних джерел (підтримка та стимулювання розвитку ресурсозберігального, органічного і кліматостійкого землеробства у взаємодії зі заходами посилення контролю за потраплянням шкідливих речовин з сільськогосподарських та фермерських господарств у водний та повітряний басейни; розвиток внутрішнього ринку продукції органічного сільського господарства; надання пільг та субсидій суб'єктам господарювання у сфері зеленого сільського господарства).

Не меншої актуальності набуває також розвиток галузей зеленої промисловості. Тут необхідна організаційна та інша підтримка при створенні еко-промислових парків; розвиток інфраструктури підтримки зеленої промисловості (у т. ч. консалтингової з функціями поширення інформації, проведення тренінгів, налагодження технологічної співпраці, оцінювання проєктів та надання рекомендацій) та надання фінансово-кредитного забезпечення реалізації проєктів і програм у цій сфері; бюджетно-грантова підтримка стартапів малого й середнього бізнесу у сфері зеленої промисловості, АПК.

Важливо розвивати в регіонах України й стійкий туризм. Мова йде про посилення екологічного нагляду за станом туристичного освоєння територій, неконтрольованим використанням автотранспорту, енергії, питної води тощо; паритетний розподіл благ та відповідальності від розвитку туризму між суб'єктами господарювання і суспільством, урахуванням інтересів сталого розвитку територій та добробуту місцевого населення; ретельне планування та контроль розвитку туристичного бізнесу в регіоні на засадах принципів раціонального природокористування, органічного поєднання розвитку туристичної діяльності та інфраструктури в системі історично сформованого середовища, збереження унікальної своєрідності

місцевості українських територій; маркетингова підтримка проєктів з розвитку стійкого туризму, у т. ч. засобами зонування, брендування територій, зростання потенціалу та розвитку малої інфраструктури.

Істотна соціальна роль відводиться й управлінню комунальними відходами (скорочення обсягів утворення, розвиток елементів сектора їх переробки, утилізації та знешкодження), а також розвитку зелених міст (які проєктуються з урахуванням впливу на довкілля, оптимально-мінімізованого споживання енергії, води та продуктів харчування, недопущення нерозумного вивільнення теплової енергії, забруднення атмосферного повітря і води).

В частині розвитку проєктів соціально відповідального бізнесу і суспільства, то необхідна реалізація заходів економічного, інституційного, організаційного, інформаційно-психологічного та іншого характеру, орієнтованих на досягнення змін на різних рівнях.

На рівні особи, домогосподарств це розвиток культури та перехід до ціннісно-розумного споживання у руслі формування і реалізації людського капіталу (інвестиції в освіту, здоров'я, мобільність, досвід, мотивацію), обмеження непродуктивного та шкідливого споживання, забезпечення екології споживання (при обранні товарів, послуг та їх утилізації).

На рівні суб'єктів господарювання необхідне досягнення планомірного збалансованого зростання на засадах нарощування та ефективного використання інтелектуально-кадрового капіталу, ведення «чесного» бізнесу, забезпечення ресурсо ефективного та чистого виробництва, дотримання технічних стандартів і регламентів, внеску в розвиток національної економіки та захист довкілля, покращення якості життя населення, розвитку внутрішнього ринку та підтримки здорової конкуренції.

На рівні громад ідеться про забезпечення оптимального балансу між бюджетною стійкістю та стабільністю (як критерію фінансово-бюджетної спроможності підтримувати соціально-економічний поступ і безпеку розвитку територій), з одного боку, та інвестиціями (суттєво проактивніша політика) в охорону здоров'я, якісне харчування та систему споживчих послуг, житло і умови проживання, комунікації та зв'язок, доступ до цифрової інфраструктури та систем цифрової економіки й комунікацій, дозвілля і відпочинок, модернізацію ринку праці та створення нових конкурентоспроможних робочих місць, – з іншого.

На рівні регіону слід реалізувати політику, орієнтовану на вирівнювання диспропорцій фінансово-ресурсного забезпечення програм і проєктів екологічної рівноваги й соціальної стійкості в системі політики зростання якості життя за територіями регіону; введення параметрів та індикаторів безпеки споживання до критеріїв оцінювання якості та ефективності заходів регіонального розвитку, у т. ч. за функціональними сферами та напрямками регулювання.

На центральному рівні пріоритетами є покращення інституційного забезпечення (нормативно-правові акти й директиви, інституції) державної політики регулювання безпеки споживання шляхом створення відповідного органу (делегування відповідних функцій і завдань), а також запровадження процедур, пов'язаних з безпекою споживання, належних механізмів оцінювання й контролю, становлення положень спадковості державної політики в цій сфері задля формування моделі сталого споживання суспільства, створення умов для модернізації підприємницького сектора національної й регіональних економік відносно безпеки у сфері матеріально-технічного та техніко-технологічного забезпечення й сталого виробництва.

В частині модернізації вітчизняної системи охорони здоров'я потребує свого впровадження підхід, який у європейській практиці набув поширення у вигляді когнітивних технологій мереж управління здоров'ям, на основі платформ цифрових комунікацій, де сходиться й опрацьовується інформація зі застосуванням технологій Big Data, штучного інтелекту, приймаються персоналізовані рішення відносно симптоматики, діагнозу та методів лікування. Такі методи вже зараз мають радикальний якісно позитивний вплив на способи взаємодії людей з елементами системи охорони здоров'я, технологіями в галузі автоматизації, машинного навчання та інформаційних зв'язків і комунікацій, підміняючи собою перший етап технологічного процесу лікування хворих, особливо на сучасні захворювання – COVID-19, серця, гіпертензії, інсульту, ожиріння, раку, діабету тощо, забезпечуючи суттєве зниження смертності, а також посилення резилентності й ефективності системи охорони здоров'я в умовах сучасних пандемій та глобальної нестабільності.

Потрібно вести мову й про те, що соціально відповідальне підприємництво набуває свого поширення за умови загальної бізнес-активізації в Україні. З огляду на це в межах державної політики слід передбачити низку заходів, орієнтованих на наступне.

Це удосконалення нормативно-правового регулювання розвитку малого підприємництва (включення до обласних стратегій і програм заходів з підтримки розвитку малого підприємництва гірських районів, запровадження елементів стратегічного планування і програмування розвитку малого бізнесу на гірських територіях шляхом переходу до проєктно-грантових форм фінансування, стимулювання розвитку стратегічно перспективних видів економічної діяльності (оброблення деревини, виробництво меблів, виробництво харчових продуктів, туризм, рекреація, готельно-ресторанний бізнес, енергетика, альтернативні види сільського та лісового господарства, тваринництво, заготівлі, ін., формування конкурентоспроможних кластерів).

Інший напрям – покращення фінансово-ресурсного забезпечення (створення публічно-приватних венчурних фондів та фондів фінансово-кредитної підтримки бізнес-проектів представників малого бізнесу, залучення й реалізації грантових програм ЄС як джерела фінансування розвитку малого бізнесу, підтримка фінансових та лізингових програм модернізації матеріально-технічної і техніко-технологічної бази суб'єктів підприємництва).

У доповнення ведемо мову про вдосконалення бізнес-середовища (формування економічних стимулів для створення локальних інтегрованих виробничих систем, проведення горизонтальної та вертикальної кооперації суб'єктів бізнесу, реалізація заходів з покращення інвестиційного клімату, підвищення рівня прозорості і ефективності дозвільної системи, надання інформаційно-консультаційної підтримки населенню).

Задля мінімізації дисбалансів ринків праці, підвищення рівня соціальної захищеності працівників, у т.ч. забезпечення належного рівня оплати праці, мінімізації використання тіньових схем зайнятості, інструментами державної політики мають стати: формування ринку (та нових доступних конкурентоспроможних робочих місць) віртуальної, креативної і неформальної зайнятості; підвищення конкурентоспроможності сфери нестандартної зайнятості; удосконалення системи зайнятості та створення конкурентоспроможних робочих місць у базових видах економічної діяльності; - створення сприятливих умов для поживлення малого та середнього підприємництва передусім у галузях зеленої економіки, туризмі, сільському та фермерському господарстві; - реалізація технологічної модернізації економіки, створення науково-виробничих кластерів і R&D-центрів, мостових організацій, центрів трансферу інновацій; - підвищення рівня комерціалізації наукових розробок, трансфер інновацій, розвиток високотехнологічних галузей національної економіки України.

У межах державної політики модернізації системи соціального забезпечення розвитку держави потрібно вести мову й про екологізацію навколишнього простору. Йдеться про державні фінансові програми стимулювання будівництва, виробництва та придбання смарт-, екологічно чистого, безпечного житла з автономним ресурсним забезпеченням та максимальною енергоефективністю за рахунок співставлення використання енергії зі заповненістю простору, «присотування» споживання електроенергії до її дефіциту в режимі реального часу тощо; досягнення освітньої інклюзії – формування середовища доступності кожної людини не залежно від місця проживання, інших ознак, до системи освітніх послуг за допомогою використання засобів цифрових технологій з метою вироблення м'яких навичок задля максимальної адаптації до умов сучасного ринкового середовища засобами цифровізації освіти, адаптивного навчання та консультування, персоналізації та запровадження безперервності освіти й навчання; запровадження конкурентного ринку електричної енергії, реалізація пілотних проектів Smart Grid («розумних мереж»), які містять різноманітні оперативні та енергоощадні заходи, включаючи розумні лічильники, розумних споживачів, поновлювані джерела енергії та ресурси забезпечення енергоефективності; розвиток систем гарантування громадської безпеки у життєвому просторі людини шляхом фінансово-бюджетної підтримки проектів з розвитку у населених пунктах цифрових технологій безпеки, на кшталт, розумного вуличного освітлення, дронів для оцінювання ризиків й небезпек, Big Data запобігання злочинності, технологій сканування обличчя та номерних знаків, аварійних та акустичних датчиків ідентифікації аварійних та/чи небезпечних ситуацій, їх фіксування, поінформування тощо; поширення та вдосконалення технологій розумної мобільності населення (дорожнього руху громадського й приватного транспорту, швидкості й безпеки руху, усунення заторів, раціонального використання та онлайн-бронювання паркувальних місць, мінімізації викидів у атмосферне повітря, впровадження зручних способів і форм оплати за використання громадського транспорту в залежності від тривалості та довжини маршруту).

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

В Україні (з огляду на необхідність конвергенції соціального середовища життя людини) актуалізувалася необхідність формування та реалізації державної політики, орієнтованої на модернізацію системи соціального забезпечення розвитку країни. Інституційною платформою такої політики має стати Стратегія комплексного соціального розвитку України, у якій будуть визначені такі пріоритети соціального розвитку, як становлення цифрової інфраструктури та смартпросторовий розвиток; поширення зеленої економіки; модернізація системи охорони здоров'я; популяризація практик соціальної відповідальності; розвиток регіональних ринків праці; екологізація територій та навколишнього природного середовища.

Література

1. Данилишин Б., Куценко В. Соціальна безпека – підґрунтя сталого розвитку. Вісник НАНУ. 2010. № 1. С.20-28.
2. Качмарик Я. Д., Лупак Р. Л. Система рішень процесу відтворення трудового потенціалу корпоративних систем. Обліково-аналітичні системи суб'єктів господарської діяльності в Україні. 2005. Вип. 15. Ч. 1. С. 105-110.
3. Кравчик Ю. В., Поліщук В. В. Концептуально-стратегічний підхід до державного регулювання міграційних процесів. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: економічні науки. – 2021. №3. С. 154-157

4. Куценко В. І., Удовиченко В. П. Соціальна безпека в контексті сталого розвитку. Чернігів : Видавець Лозовий В. М., 2011. 656 с.
5. Лупак Р. Л., Дідич А. М. Економічні основи забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах ринкових відносин. Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Вип. 20 (6). С. 248-252.
6. Минин Б.А. Возвратное право и социальная безопасность. М. : Знания, 2000. 198 с.
7. Мульска О. П., Левицька О. О., Куцик В. І. Державна політика забезпечення інноваційних форм зайнятості в умовах цифровізації економіки. Регіональна економіка. 2020. № 3. С. 81-90.
8. Приятельчук А. О., Іщенко О. М. Соціальна безпека в контексті управління розвитком суспільних відносин. Альманах. Філософські проблеми гуманітарних наук. 2010. № 19. С. 135-140.
9. Соціальна безпека: теорія та українська практика : Монографія за ред. І. Ф. Гнибіденка, А. М. Колода, В. В. Рогового. К. : КНЕУ, 2006. 292 с.
10. Якість життя населення пострадянських країн у соціологічному вимірі : Монографія за ред. В. С. Бакірова. Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2008. 216 с.
11. Vasylytsiv, T., Lupak, R., Kunytska-Iliash, M. Strategic approaches to the effective use of intangible assets as a condition for strengthening the competitiveness of enterprise. Науковий вісник Полісся. 2018. № 2 (14). С. 8-15.

References

1. Danylyshyn, B. (2010). Social Security - the foundation of sustainable development. Bulletin of the National Academy of Sciences, no.1, pp. 20-28.
2. Kachmariuk, J.D., Lupak, R. L. (2005). System of decisions of the process of reproduction of labor potential of corporate systems. Accounting and analytical systems of economic entities in Ukraine. Vol. 15 (1). pp. 105-110.
3. Kutsenko, V. I. (2011). Social security in the context of sustainable development. Chemihiv. 565 p.
4. Kravchuk Yu. V., Polishchuk V. V. Kontseptualno-stratehichniy pidkhid do derzhavnoho rehuliuвання mihratsiinykh protsesiv. Herald of Khmelnytskyi National University. Ekonomichninauky. – 2021. №3. S. 154-157
5. Lupak, R. L., Didych, A. M. (2010). Economic basis for ensuring the competitiveness of the enterprise in market relations. Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine. Vol. 20 (6). pp. 248-252.
6. Minin, B. A. (2000). Reflexive Law and Social Safety, Moscow, 198 p.
7. Mul'ska, O. P., Levytska, O. O., Kutz'yk V. I. (2020). State policy of providing innovative forms of employment in the context of digitalization of the economy. Regional economy. no. 3. pp. 81-90.
8. Pryyatelchuk, A. (2010). Social Security in the context of managing the development of public relations. Philosophical problems of the human sciences, Kyiv National University, no. 19. pp. 135-140.
9. Bakirov, V. S. (2008). Quality of life of the population of post-Soviet countries in the sociological dimension. Kharkiv. 216 p.
10. Vasylytsiv, T., Lupak, R., Kunytska-Iliash, M. (2018). Strategic approaches to the effective use of intangible assets as a condition for strengthening the competitiveness of enterprise. Scientific Bulletin of Polissya. no 2 (14). pp. 8-15.

Надійшла / Paper received : 23.12.2021

Надрукована / Printed : 31.01.2022